

ПІДПРИЄМНИЦТВО

УДК 621.311.338.92

ЕФЕКТИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЦІ – ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

© Білько О.В., Оріч Д.Я., 2000

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»

Аналізується зв'язок показників економічної безпеки, стану основних виробничих фондів електроенергетики і можливості нейтралізації загроз енергетичній та економічній безпеці за рахунок утворення умов ефективної взаємодії суб'єктів підприємництва, що діють на ринку електроенергії.

The relation between the economical safety indicators and electrical power industry capital assets condition and ways of energetical and economical safety threats neutralization based on creation entrepreneurship subject involved in the electrical power market effective cooperation is analised.

Стабілізація функціонування виробництва є обов'язковою та вирішальною умовою забезпечення економічної безпеки (ЕКБ) держави. Згідно з [1] «ЕКБ – це складна багатофакторна категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб власного населення і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу нормальному розвитку країни, забезпеченню конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання». Там також зроблено акцент на необхідності забезпечення здатності окремих економічних суб'єктів – господарських одиниць до сталого розширеного відтворення. Це вкрай важливо, незважаючи на те, що ЕКБ держави може протягом деякого, не дуже тривалого часу, підтримуватися в умовах зростання загроз його економічним суб'єктам. Проте після завершення цього періоду загальний накопичений ефект падіння спроможності економічних суб'єктів призведе до незворотного послаблення можливостей держави в забезпеченні своєї ЕКБ. Тому за умов нинішньої перехідної економіки слід створювати умови для відновлення відтворювальних процесів і в тому числі за рахунок раціональнішої організації взаємодії суб'єктів підприємництва в енергетиці.

Однією з найгостріших проблем України є надзвичайно незадовільний стан електроенергетики, основу якої становлять теплові електростанції (ТЕС), що належать до державного сектора електроенергетики (ДСЕ). Цей стан визначається критичним зносом основних виробничих фондів (ОВФ) і особливо генеруючого обладнання [2], а також незадовільним паливозабезпеченням [3]. Тому у цій сфері промисловості необхідна

активізація всіх можливих інвестиційних ресурсів (ІР). Інвестиційний потенціал цих ІР слід узгоджувати з обґрунтованим рівнем індикаторів ЕКБ [5,6], яким визначаються масштаби реалізації тих чи інших ІР. Стосовно електроенергетики необхідно врахувати проміжну ланку, якою є енергетична безпека ЕНБ та відповідні загрози і їх наслідки. Різноманітність цих загроз, як показано в [7], досить велика. У табл.1 показано деякі економічні загрози ЕНБ з відповідними наслідками, які можуть бути спричинені неефективною структурою та незадовільним станом генеруючої потужності.

Таблиця 1

Економічні загрози ЕНБ, зумовлені низьким технічним рівнем ОВФ електроенергетики

Група загроз і основний зміст	Головні наслідки для ЕНБ, що впливають на економічну стабільність економічних суб'єктів електроенергетики
1. Гострий дефіцит інвестиційних ресурсів, недофінансування капіталовкладень в паливно-енергетичний комплекс (ПЕК) та в галузі, що забезпечують його розвиток та в енергозбереження	Недостатні обсяги введення нових потужностей, реконструкції та технічного переозброєння об'єктів ПЕК, енергомашинобудування, некомпенсоване вибуття виробничих потужностей ПЕК, посилення загрози 4(I) Дефіцит потужностей, висока зношеність і повільне відновлення ОВФ, недостатність резервів потужностей та запасів палива, погіршення стану сировинної бази ПЕК (II)
2. Фінансова дестабілізація економіки, зростання кредиторської та дебіторської заборгованості підприємств ПЕК	<i>Складності в одержанні матеріалів та палива, зменшення можливостей самофінансування інвестицій, перебої в поставках паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) – санкції за неплатежі, наслідки затримки заробітної плати (I)</i> Соціальна напруженість, конфлікти, страйки на підприємствах ПЕК, дестабілізація виробничих процесів, господарські конфлікти, посилення загрози 1(II)
4. Неєфективне використання ПЕР їх споживачами, енерговитратна структура економіки, слабкість або відсутність політики енергозбереження	<i>Стабільно високий попит на ПЕР, стагнація високої енергомісткості в економіці (I)</i> <i>Напруженість і дефіцитність енергобалансу, неможливість підтримання достатніх складських запасів палива (II)</i>
13. Слабка диверсифікованість енергопостачання	Підвищена ймовірність перебоїв в разі порушення поставок монопольного енергоносія (I)

У табл.2 показано групи індикаторів ЕКБ, які перебувають під впливом загроз, що наведені в табл.1. У табл.1 цифрою **I** позначено наслідки першого кола (найближчі наслідки), а цифрою **II** – наслідки другого кола спряження (наслідки найближчих наслідків). Нумерація загроз відповідає прийнятій в [7].

На рис.1 показано характер можливого зв'язку наслідків загроз ЕНБ. Позначення наслідків загроз ЕНБ, зумовлених в даному випадку неефективною структурою та критичним зносом генеруючої потужності, з відповідними індикаторами ЕКБ, відповідають позначенням наслідків загроз в табл.1, а друга цифра – колу спряження згідно з тією самою таблицею. У позначеннях індикаторів ЕКБ літерний індекс відповідає типу об'єкта згідно з табл.2, а цифра – номеру індикатора в межах відповідної групи з тієї самої таблиці.

Інтегральні показники економічної безпеки

Об'єкт	Індикатор
А. Фінансовий стан суб'єктів господарювання	1. Зовнішні та внутрішні державні борги 2. Дефіцит державного та місцевого бюджетів 3. Рівень обслуговування виплат державного боргу відносно державного та консолідованого бюджетів 4. Ступінь залежності держави від зовнішньої допомоги 5. Питома вага прибуткових підприємств 6. Заборгованість між суб'єктами господарювання 7. Рівень прибутковості підприємств
Б. Технологічний рівень виробництва	1. Коефіцієнт оновлення ОВФ і технологій 2. Енерго- та матеріаломісткість виробництва 3. Питома вага виробництв, що відповідають сучасному рівню 4. Конкурентоспроможність вітчизняних товарів та послуг

Як видно з рис.1, структура взаємовпливу досить складна. Графічне зображення взаємозв'язків розглянутого типу потрібно для визначення параметрів стабілізуючих рішень, що відповідають тій чи іншій ІР. Визначальним при цьому є бажаний рівень відповідного індикатора ЕКБ, на підставі якого оцінюються кількісні характеристики стабілізаційних рішень.

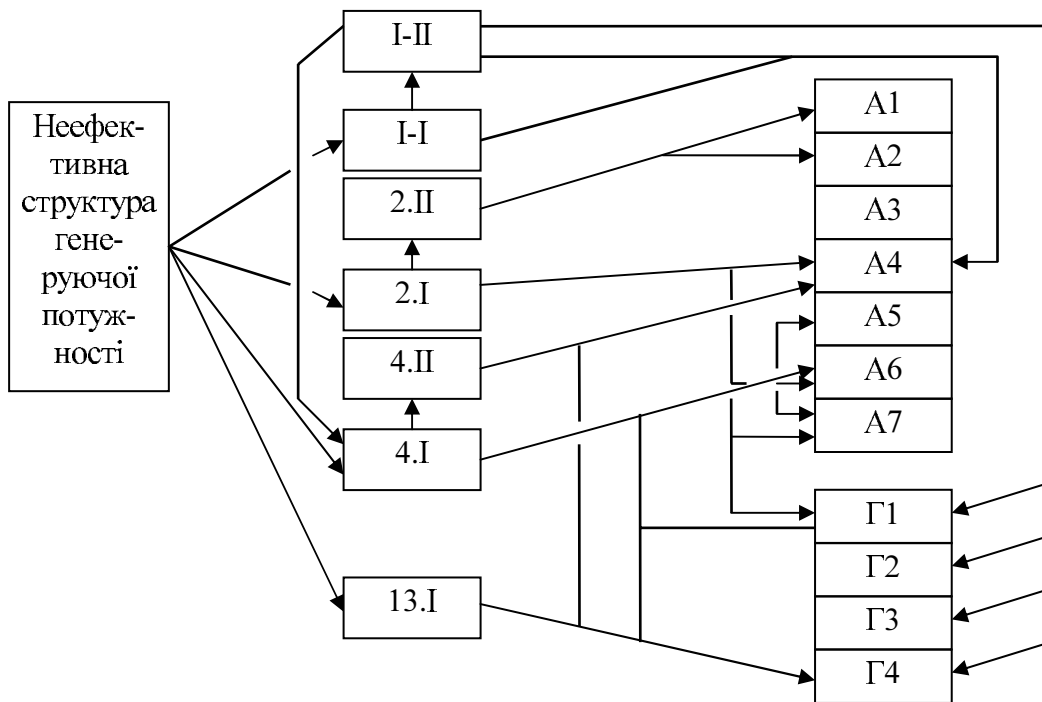

Рис.1. Зв'язок дестабілізуючих впливів з загрозами енергетичної безпеки та з індикаторами ЕКБ

Незалежно від конкретної форми зв'язку показників, що характеризують стан ОВФ, з перерахованими вище індикаторами ЕКБ реалізація впливу на останні можлива лише за умови залучення інвестиційного капіталу в потрібному розмірі. За умов формування ринку електроенергії та нинішнього стану економіки залучення для потреб

ДСЕ інвестиційного капіталу в достатньому розмірі можливе лише на підставі побудови ефективних взаємовигідних комерційних відносин між суб'єктами підприємництва, які діють у сфері енергетичного комплексу. У межах енергоринку такими суб'єктами є енергогенеруючі компанії ДСЕ, а також недержавні енергогенеруючі компанії, які мають можливість залучення для власного розвитку коштів з позабюджетних джерел, зокрема іноземних. Нижче наведено приклад можливого надходження коштів в розпорядження ДСЕ в разі створення умов для взаємовигідної підприємницької діяльності в межах енергоринку України [8,9]

На рис.2 показано спрощений варіант взаємодії ДСЕ з НЕК в період будівництва енергоджерел останньої, а також під час їх експлуатації у складі енергооб'єднання. Числові дані взяті з [8]. НЕК розглядається як одержувач великого інвестиційного кредиту. Надання кредиту обумовлюється наданням НЕК режиму так званих «податкових канікул» на період реалізації коштів для створення високоефективних енергоджерел. Відповідальність за покриття кредиту та поточні виплати покладається на одержувача кредиту. При цьому в разі взаємодії ДСЕ з НЕК підприємства та організації ДСЕ можуть отримати за свої послуги відповідні платежі, не маючи обов'язків щодо покриття кредиту. А за рахунок використання економічних та маневрених парогазових установок (ПГУ), що належать НЕК, можливе зменшення частки участі маломаневрених вугільних ТЕС, що належать ДСЕ, в покритті змінної частини графіка електричного навантаження енергооб'єднання.

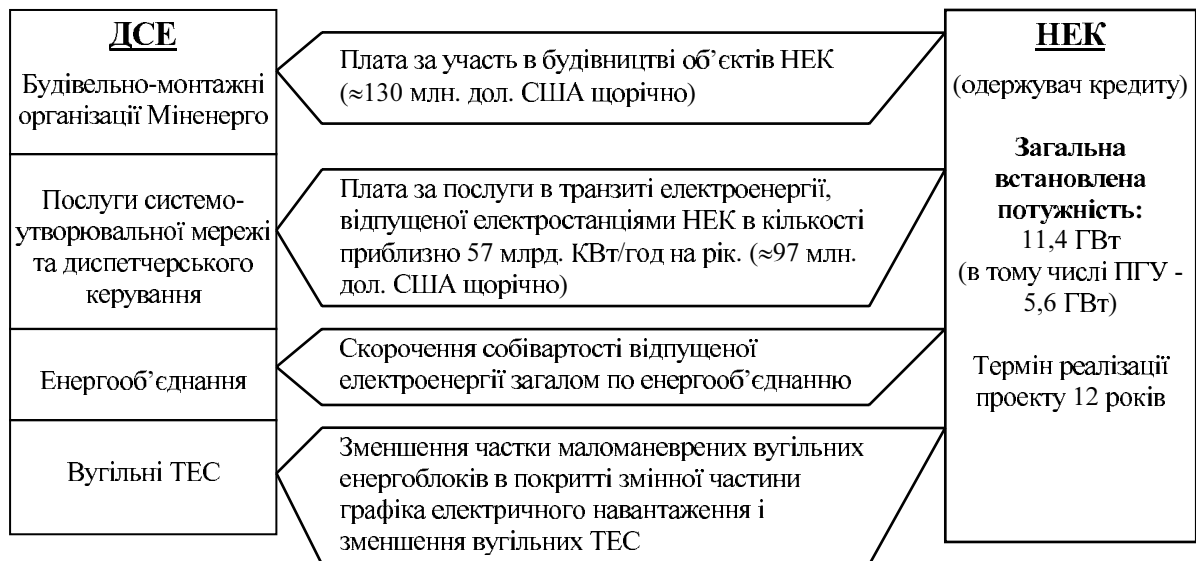

Рис 2. Можливі результати взаємодії недержавної енергокомпанії з ДСЕ.

Остання обставина, як зазначено в [10], істотно зменшує збитковість об'єктів, що належать до сфери відповідальності ДСЕ. Крім того використання в складі генеруючої потужності енергооб'єднання ПГУ, що належать НЕК, забезпечить скорочення собівартості відпущеної електроенергії в розмірі, достатньому для компенсування додань до тарифу на електроенергію, передбачених умовами надання кредитів Світового Банку для ДСЕ України.

Узагальнюючи наведене вище, можна сформулювати такі необхідні умови, за яких недержавні суб'єкти підприємництва в енергетиці можуть розглядатися як ресурс ЕКБ:

1. Використання НЕК максимально енергоефективного генеруючого обладнання, здатного забезпечити приріст прибутку за рахунок зменшення собівартості відпущеної енергії, а не за рахунок збільшення відповідних тарифів.

2. Залучення великих інвестиційних кредитів для створення високоекономічних енергоджерел на основі лізингу фінансових ресурсів за умови надання державою режиму «податкових канікул» на період реалізації і погашення кредиту.

3. Робота недержавних енергоджерел в складі енергооб'єднання за умови максимального використання їх маневреності.

1. Жаліло Я.А. *Економічна безпека країни як інтегральна характеристика стану економічної системи* // Вісник УБЕНТЗ. 1998. № 6. С.10-14. 2. Голуб Р.Р., Светелик А.Д., Торнбер Х. *Развитие электроэнергетического рынка Украины* // Тез. докл. семинара «Инвестиционные ресурсы для стабилизации функционирования систем энергетики». Ч.2. К., 1996. С.4-12. 3. Педос В.А. *Технические и социально-экономические проблемы выживания электроэнергетики в условиях экономического кризиса* // Вісник УБЕНТЗ. 1998. № 3. С.10-14. 4. Недін І.В. *Активізація інтенсивних ресурсів – передумова подолання економічної кризи* // Наукові вісті НТУУ «КПІ». 1997. № 1. С.95-100. 5. *Влияние энергетического фактора на экономическую безопасность регионов Российской Федерации* / Под ред. А.И.Татаркина. Екатеринбург, 1998. 6. *Концепція економічної безпеки України* // Економіст. 1998. № 7-9. С.63-93. 7. *Основные угрозы энергетической безопасности России в условиях перехода к рыночной экономике* / Воропай Н.И., Клименко С.М., Пяткова Н.И. и др. К., 1998. 8. Абубекеров Р.А., Недін И.В., Орича Д.Я. *Негосударственная электроэнергетика – ресурс экономической безопасности государства* // Вісник УБЕНТЗ. 1998. № 6. С.34-37. 9. Банников Ю.А., Абубекеров Р.А., Счастливый Г.Г., Домашев Е.Д. *Программа «Частная энергетика Украины»: проблемы и возможности* // Мат. семинара «Инвестиционные проекты в электроэнергетике Украины». К., 1997. С.18-41. 10. Шестеренко Е.В. *Применение парогазовых установок – форма повышения конкурентоспособности угольных ТЭС* // Вісник УБЕНТЗ. 1998. № 5. С.41-45.